

دعوای مطالبه خسارت مازاد بر ديه در رويه دادگاهها

توحيدزینالے

وکیل پایه یک دادگستری

فهرست کلی

مقدمه	۷
معرفی دعوای مطالبه خسارات مازاد بر دیه	۱۱
معرفی دعوای مطالبه خسارات مازاد بر دیه	۱۳
مبحث اول: جبران خسارت	۱۳
مبحث دوم: ارکان دعوای مطالبه خسارات مازاد بر دیه	۱۹
مبحث سوم: تشریفات رسیدگی به دعوای خسارات مازاد بر دیه	۲۱
دعوای مطالبه خسارات مازاد بر دیه در آرای دیوان عالی کشور	۲۷
مبحث اول: آرای وحدت رویه دیوان عالی کشور	۲۹
مبحث دوم: آرای اصراری دیوان عالی کشور	۴۱
مبحث سوم: آرای شعب دیوان عالی کشور	۱۶۲
دعوای مطالبه خسارات مازاد بر دیه در آرای دادگاه‌ها	۱۶۷
دعوای مطالبه خسارات مازاد بر دیه در نشست‌های قضائی	۲۲۵
دعوای مطالبه خسارات مازاد بر دیه در نظریه‌های مشورتی	۲۳۹
دعوای خسارات مازاد بر دیه در قوانین و مقررات	۲۴۵
از قانون مدنی	۲۴۷
قانون مسئولیت مدنی	۲۴۹
از قانون مجازات اسلامی	۲۵۴
از قانون آیین دادرسی کیفری	۲۷۶
منابع و مأخذ	۲۷۹

فهرست جزئی

مقدمه	۷
معرفی دعوای مطالبه خسارات مازاد بر دیه	۱۱
معرفی دعوای مطالبه خسارات مازاد بر دیه	۱۳
مبحث اول: جبران خسارت	۱۳
مبحث دوم: ارکان دعوای مطالبه خسارات مازاد بر دیه	۱۹
گفتار اول: عدم کفایت «دیه» جهت جبران خسارات	۱۹
گفتار دوم: ورود ضرر از جانب زیان‌زننده	۱۹

گفتار سوم: قابل مطالبه بودن ضرر.....	۱۹
گفتار چهارم: هم منشأ بودن دیه و خسارات مازاد بر دیه	۲۰
آخرین رکن مطالبه خسارات مازاد بر دیه این است که منشأ دیه و خسارات مازاد بر دیه یکی باشد. به فرض مثال شخصی بخاطر تصادف از ناحیه پا دچار شکستگی شده و مجبور به تحمل هزینه های پزشکی و هزینه های رفت و آمد می شود. در این حالت از بابت شکستگی های ایجاد شده از تصادف، مطابق قانون مجازات اسلامی، دیه دریافت می کند، لیکن از بابت هزینه های بیمارستانی و ایاب و ذهاب و هزینه های محرومیت از کار می تواند خساراتی تحت عنوان «خسارت مازاد بر دیه» دریافت نماید.....	۲۰
مبحث سوم: تشریفات رسیدگی به دعاوی خسارات مازاد بر دیه	۲۱
گفتار اول: صلاحیت محاکم در رسیدگی به دعاوی خسارات مازاد بر دیه	۲۱
گفتار دوم: نحوه طرح دعاوی تصادفات	۲۳
دعوی مطالبه خسارات مازاد بر دیه در آرای دیوان عالی کشور	۲۷
مبحث اول: آرای وحدت رویه دیوان عالی کشور	۲۹
۱. پرداخت خسارات بدنی از صندوق تأمین خسارات بدنی	۲۹
مبحث دوم: آرای اصراری دیوان عالی کشور	۴۱
۱. دریافت خسارات مازاد بر دیه.....	۴۱
۲. جبران تمامی خسارات ناشی از فعل زبان بار	۹۸
مبحث سوم: آرای شعب دیوان عالی کشور.....	۱۶۲
۱. گرفتن مازاد بر دیه به علت عدم کسب درآمد	۱۶۲
۲. دریافت خسارات وارده بر وسیله نقلیه علاوه بر دیه	۱۶۳
دعوی مطالبه خسارات مازاد بر دیه در آرای دادگاهها	۱۶۷
۱. دریافت هزینه های درمان علاوه بر دیه و ارش	۱۶۹
۲. خسارت هزینه درمان علاوه بر دیه	۱۹۰
۳. مسئولیت به پرداخت هزینه درمان علاوه بر دیه و رد ادعای خسارت معنوی	۱۹۲
۴. خسارت هزینه درمان مازاد بر دیه	۲۰۰
۵. مطالبه هزینه درمانی بیشتر از دیه	۲۰۴
۶. عدم نفوذ توافق سلب حق ادعای زیان دیده علیه بیمه گر به لحاظ وجوه قواعد آمره بیمه	۲۰۶
۷. مطالبه دیه پرداختی توسط راننده مقصر از شرکت بیمه شخص ثالث	۲۱۳
۸. نفی مطالبه هزینه های درمانی ناشی از تصادف وسائط نقلیه از مسئول حادثه	۲۱۷
۹. عدم مسئولیت مسبب حادثه رانندگی به پرداخت هزینه درمانی مازاد بر دیه	۲۱۹
۱۰. رد مطالبه خسارت از مقصر حادثه در صورت جبران توسط شرکت بیمه	۲۲۱
دعوی مطالبه خسارات مازاد بر دیه در نشست های قضائی	۲۲۵
۱. ادعای مطالبه ضرر و زیان علاوه بر وصول دیه	۲۲۷
۲. تجاوز دیه اعضا از دیه کامل انسان	۲۲۹

۲۳۰	۳. صدور قرار تأمین خواسته جهت وصول مهر از محل دیه متوفی
۲۳۱	۴. پرداخت خسارات به میزان مقرر و به قیمت یوم‌الاداء
۲۳۳	۵. مطالبه دیهٔ صدمات بیش از خمس
۲۳۴	۶. جبران خسارت صدمات ناشی از افتادن سنگ نمای ساختمان
۲۳۶	۷. خسارت مازاد بر دیه
۲۳۷	۸. مسئولیت شخصیت حقوقی نسبت به پرداخت دیه کارگران
۲۳۹	دعوی مطالبه خسارات مازاد بر دیه در نظریه‌های مشورتی
۲۴۱	۱. غیر قابل مطالبه بودن هزینه دادرسی در مورد مطالبهٔ دیه
۲۴۱	۲. مراجعه به محکوم‌علیه جهت اخذ مازاد دیه
۲۴۲	۳. هزینه دادرسی در مطالبه دیه
۲۴۳	۴. حق‌الاجرای مطالبه دیه
۲۴۳	۵. ماده ۱۳۹ قانون تعزیرات و عدم شمول آن بر دیه
۲۴۳	۶. مراتب پرداخت دیه
۲۴۵	دعوی خسارات مازاد بر دیه در قوانین و مقررات
۲۴۷	از قانون مدنی
۲۴۸	مبحث سوم - در تسبیب
۲۴۹	قانون مسئولیت مدنی
۲۵۴	از قانون مجازات اسلامی
۲۵۵	فصل سوم - راه‌های اثبات دیه
۲۷۶	از قانون آیین دادرسی کیفری
۲۷۹	منابع و مأخذ

مقدمه

معمولاً رویه عملی دادگاه‌ها در استنباط از قوانین و مقررات در جهت انطباق با مصادیق واقعی تا حدودی با آنچه در کلاس‌های تئوریک دانشگاه‌ها به دانشجویان حقوق آموزش داده می‌شود متفاوت است البته روند آموزشی و طریق ارائه مطالب در کلاس‌های درسی هم به شکلی است که برای طی مراحل تحصیلی صرف مطالعه و پاسخ به سؤالات به صورت تئوری و بدون تطبیق با مصادیق عملی کفایت می‌کند. به این ترتیب معمولاً چون امکان انجام کار عملی حین تحصیل در دانشگاه برای دانشجویان این رشته وجود ندارد فارغ‌التحصیلان وقتی مشغول به کار می‌شوند با کمبود آگاهی و اطلاعات از رویه قضائی و شیوه استدلال و استنباط عملی دادگاه‌ها مواجه هستند؛ لیکن اهمیت آگاهی از رویه قضائی با اشتغال به کار و فعالیت بر هیچ فارغ‌التحصیل حقوقی پوشیده نیست. بی تردید تنها منبع آموزش عملی و کالت، قضاوت و به‌طور کلی رشته حقوق، قبل از حضور عملی در دادگاه‌ها و جلسات رسیدگی، رویه‌های قضائی می‌باشد؛ به عبارت دیگر، مطالعه تصمیمات، پرسش و پاسخ‌ها و اختلاف‌نظرهای کسانی که هر روز به صورت عملی در حال انطباق قوانین با مصادیق واقعی هستند می‌تواند اطلاعات کاربردی و عملی را در اختیار خوانندگان قرار دهد.

اگرچه فارغ‌التحصیلان حقوق بیش از سایرین به مطالعه رویه قضائی نیازمند هستند؛ اما هیچ قشری از جامعه بزرگ رشته حقوق قضائی بی‌نیاز از مطالعه و تحقیق و تفحص در این حوزه علمی نمی‌باشد؛ زیرا رویه قضائی در واقع محرک رشته حقوق است که دائم در حال تغییر و تحول می‌باشد و غفلت از این حوزه موجب عقب‌ماندگی از علم واقعی حقوق و جامعه حقوقدانان خواهد شد. از این رو ناشران تخصصی این حوزه، هر کدام به طریقی نسبت به جمع‌آوری و انسجام‌بخشی به مطالب و موضوعات راجع به رویه قضائی اقدام می‌کنند که انتشارات چراغ دانش نیز در همین راستا و برای انجام بخشی از وظایف فرهنگی

خود در نظر دارد نسبت به تدوین و جمع‌بندی مطالب رویه قضائی به‌صورت منظم و منحصربه‌فرد با ویژگی‌های مخصوص برای هر دعوا طی یک کتاب جداگانه به‌صورت کاربردی و با دسترسی آسان به مطالب هر دعوا اقدام نماید لذا در راستای تأمین این هدف، مجموعه‌ای از کتاب‌ها تحت عنوان کلی «دعوی... در رویه دادگاه‌ها» که شامل موارد زیر است تدوین و تألیف خواهد شد:

۱. آراء وحدت رویه؛

۲. آرای اصراری؛

۳. آراء شعب دیوان عالی کشور؛

۴. آراء دادگاه‌های بدوی و تجدیدنظر؛

۵. نشست‌های قضائی؛

۶. نظریه‌های مشورتی؛

۷. قوانین و مقررات مرتبط با موضوع؛

۸. نمونه دادخواست و معرفی دعوا.

در این مجموعه سعی شده است رویه قضائی کشور در خصوص هر دعوا به‌صورت منسجم و منظم گردآوری شود تا وکلا، حقوقدانان و قضات محترم در مراجعه به رویه قضائی در کمترین زمان به بهترین وجه مطالب مطلوب خود را یافته و استفاده نمایند. با توجه به تعدد بسیار آراء دادگاه‌ها (دادگاه بدوی و تجدیدنظر) در برخی موارد حداکثر سعی بر آن بوده از موارد متفاوت آراء صادره در موضوع نمونه در قسمت رأی آورده شود و همچنین در سایر موارد؛ مثل آراء وحدت رویه، آراء دیوان عالی کشور، موارد مرتبط به موضوع ذکر شده است تا با توجه به اهمیت این آراء مورد استفاده خوانندگان و مراجعه‌کنندگان عزیز قرار گیرد.

مختصر ویژگی‌های کتاب:

۱. تدوین و گردآوری منظم و منسجم تمام مطالب مربوط به دعوا؛

۲. تقسیم‌بندی موضوعی برای هر کدام از مطالب؛

۳. ارائه معرفی دعوا و نمونه دادخواست در اول مجموعه؛

۴. ذکر عنوان برای هر مطلب به صورت خلاصه در فهرست؛

۵. دسترسی سهل و آسان به مطلب دلخواه در کمترین زمان.

«گروه پژوهشی» انتشارات مفتخر خواهد شد از تجربیات، آراء و سایر مطالب حقوقی موجود نزد اساتید، وکلا، حقوقدانان و سایر همکاران در راستای مفیدتر شدن مجموعه در چاپ‌های بعدی استفاده نماید. لذا موجب خرسندی خواهد بود که خوانندگان عزیز از هر صنف ضمن ارسال انتقادات و پیشنهادات خود در مورد هر کدام از موضوعات به صورت (کتبی یا از طریق ایمیل یا تلفنی) ما را در پربار کردن مجموعه حاضر یاری فرمایند.

مدیر مسئول انتشارات

یک هزار و سیصد و نود و پنج

فصل اول

معرفی دعوی مطالبه خسارات
مازاد بر دیه

معرفه دعوی مطالبه خسارات مازاد بر دیه

مطابق اصول و قوانین، جان و مال افراد دارای احترام می باشد و هرگاه به کسی خساراتی اعم از بدنی و مالی و حتی معنوی وارد گردد، شخص زیان زنده، مسئول «جبران خسارات» خواهد بود. نحوه «جبران خسارات» به چند شکل صورت می گیرد؛ پرداخت دیه، بازگرداندن به حالت سابق و غیره؛ بنابراین کسی که موجب زیان دیگری است مسئول جبران آن است و برطبق نظریات مختلف از جمله: نظریه تقصیر، فاعل هنگامی مسئول شناخته می شود که مرتکب تقصیر موجب زیانی شده باشد؛ اما در نظریه دیگری با عنوان نظریه ایجاد خطر، تقصیر فرد را شرط مسئولیت وی نمی داند و هرکس را که به دیگری خساراتی وارد آورده، مسئول جبران خسارات می شناسد.

مبحث اول: جبران خسارت

جهت تحقق مسئولیت ناشی از خسارات وجود سه رکن اساسی می باشد که به قرار ذیل هستند:

۱. وجود ضرر؛

۲. ارتکاب فعل زیان بار؛

۳. رابطه سببیت بین فعل زیان بار و ضرر.

در واقع تا ضرری به وجود نیامده فردی مسئول شناخته نمی گردد و با وجود ضرر است که فرد مسئول جبران خسارات ناشی از آن می شود. ضرر دارای انواع مختلفی است که می توان به دو دسته کلی زیر تقسیم کرد: خسارات مادی و معنوی.

خسارات مادی، قابل تقویم به پول می باشند و ضرر رساننده با جبران مالی، می تواند رضایت متضرر را به دست آورد و خسارات معنوی قابل تقویم به پول نبوده و ممکن است به گونه های مختلفی ظاهر گردد. برای مثال غم و اندوه وارد از مرگ عزیزی در یک تصادف رانندگی در مورد جبران خسارات معنوی توسط جبران مالی، نظریات مختلفی وجود دارد و در برخی از کشورها جبران مادی آن نیز پذیرفته شده است؛ ولی در برخی کشورها با این مخالفت شده است.

در مورد جرایم و وقایع منجر به ورود خسارات بدنی، اصولاً حکم به پرداخت «دیه» به متضرر صادر می گردد، مطابق ماده ۲۹۴ ق.م.ا: «دیه مالی است که به سبب جنایت بر نفس یا عضو به مجنی علیه یا به ولی یا اولیای دم او داده می شود و میزان «دیه» در شرع مشخص و معین گردیده است» و چنانچه میزان آن معین نباشد، آن را «ارش» می نامند.

موارد مطالبه «دیه» نیز عبارتند از: جنایات شبه عمد، خطای محض و جنایات عمدی که در صورت درخواست مجنی علیه و یا ولی دم او پرداخت می گردد. «دیه» جنایت عمدی و شبه عمد بر عهده خود مرتکب است، مگر در خطای محض که بر عهده عاقله می باشد.

«دیه» حسب مورد حق شخص مجنی علیه یا ولی دم است و احکام و آثار مسئولیت مدنی یا ضمان را دارد. ذمه مرتکب جز با پرداخت دیه، مصالحه، ابراء و تهاتر، بری نمی گردد. ورثه مقتول به جز بستگان مادری به نسبت سهم الارث از «دیه» مقتول نیز «ارث» می برند.

ادله اثبات «دیه» علاوه بر قسامه همان ادله اثبات دیون و ضمان مالی است که در قانون مجازات اسلامی در مواد ۴۵۵-۴۶۱ قانون مجازات اسلامی بیان گردیده است.

مهلت پرداخت «دیه» نیز از زمان وقوع جنایت به ترتیب زیر است:

الف) در عمد موجب «دیه» ظرف یک سال قمری؛

ب) در شبه عمد ظرف دو سال قمری؛

پ) در خطای محض ظرف سه سال قمری.

هرگاه پرداخت کننده در بین مهلت های مقرر نسبت به پرداخت تمام یا قسمتی از «دیه» اقدام نماید محکوم له مکلف به قبول آن است.

قابل ذکر است در مورد ماهیت «دیه» نیز در حقوق ایران، اختلاف نظر وجود دارد و برخی «دیه» را مجازات و در ردیف جزای نقدی می دانند و برخی آن را «جبران خسارت» دانسته و برخی نیز قائل به تفکیک گردیده و منشأ تعلق «دیه» را تعیین کننده ماهیت «دیه» دانسته اند. دسته آخر که نظرشان با واقعیات منطبق تر بوده و در حقوق ایران بیشتر طرفدار دارند، معتقدند «دیه» ماهیت دوگانه دارد و هم مجازات است و هم نوعی «جبران خسارت» که جنبه «جبران خسارت» بودن آن غلبه دارد. در برخی موارد، «دیه» یک آسیب جانی، کفایت هزینه های درمانی و خسارات بدنی وارده بر زیان دیده را نمی نماید و علاوه بر این «جبران خسارت» های ناشی از محرومیت از کسب و کار نیز مطرح است که ممکن است «دیه» تکافوی آن را ننماید. در اینجا بحث از مطالبه خسارات مازاد بر «دیه» به میان می آید؛ زیرا مطابق ماده ۱ ق.م.م. هر کس بدون مجوز قانونی عمداً یا در نتیجه بی احتیاطی به جان

یا سلامتی یا مال یا آزادی یا حیثیت یا شهرت تجارتي یا به هر حق دیگر که به موجب قانون برای افراد ایجاد گردیده، لطمه‌ای وارد نماید که موجب ضرر مادی یا معنوی دیگری شود، مسئول «جبران خسارت» ناشی از عمل خود می‌باشد.

در مورد قابل مطالبه بودن و یا نبودن خسارات مازاد بر «دیه»، اختلاف نظر وجود دارد و برخی معتقدند که شارع مقدس میزان خسارات را در قالب «دیه» معین نموده و خساراتی بیش از آن قابل مطالبه نخواهد بود و به نظر فقها و برخی آراء اصراری صادره از دیوان استناد نموده‌اند. اداره حقوقی قوه قضائیه نیز از زمان تصویب و اجرای قانون دیات تا سال ۱۳۷۶ در پاسخ به پرسش‌های متعددی در ارتباط با خسارت‌های زاید بر «دیه»، این نوع خسارات را غیرقابل مطالبه دانسته و زیان‌زننده را تنها ضامن پرداخت «دیه» شرعی دانسته است. به طور نمونه، رأی اصراری هیئت عمومی دیوان عالی کشور شماره ۱۱۰-۱۴/۹۰۶۸۱۳ اشعار می‌دارد: «در خصوص مطالبه ضرر و زیان ناشی از جرم، با توجه به اینکه در جرائمی که مستلزم پرداخت «دیه» است شرعاً جز «دیه» خسارت دیگری نمی‌توان مطالبه کرد... بنابراین حکم به پرداخت خسارت علاوه بر «دیه» وجه قانونی ندارد...»

همچنین رأی اصراری هیئت عمومی دیوان عالی کشور شماره ۱۶-۱۳۶۹/۵/۲ نیز بیان داشته است: «دادگاه کیفری یک در مورد قطع نخاع که منتهی به از کارافتادن پاها شده است و همچنین برای هریک از صدمات دیگر بر وفق قانون دیات حکم به پرداخت چند «دیه» صادر کرده است؛ بنابراین در مورد از کارافتادن پاها که بر